

[Cattle Bill. Kararehe. Whakawhaititanga.

Hon. Mr. G. F. Richardson.

HE TURE hei arai i te tere haere o te mate uruta i waenga i nga Kararehe, hei huarahi hoki e pai ake ai te arai i te tahae Kararehe.

Na Ka Meinga Hei Ture e te Runanga o Niu Tereni e noho huhui ana i roto i te Paremete i runga ano hoki i tona mana, ara:—

- Ko Te Ingoa Poto o tenei Ture ko "Te Ture Kararehe, 1890."
Ka timata mai tona mana i te tahi o nga o Oketopa, o te tau tahi mano waru rau iwa te kau.
- Kahore he mea e mau ana i roto i tenei Ture e kiia hei whakatikatika hei whakarereke hei patu—
† tetahi o nga whakaritenga o "Te Ture Mate Kararehe, 1881," o "Te Ture Pauna Hoki, 1884:" kua ano hoki e
‡ Tetahi ture e hanga ana i ia wa e tetahi mana ropu takiwa mo te whakahaere i te whiu, i te tukunga ki uta, i te utanga kararehe ranei ki runga kaupuke.
- I roto i tenei Ture ara ki te kore e hiahiatia, kia whakarereketia e etahi kupu, —
"Kararehe" tona tikanga ko nga kararehe maire kore me nga kararehe whai maire o nga toa o nga uha kua neke ake nga marama i nga marama e ono:
"Kaititiro Tumuaki" me te "Kaititiro" tona tikanga ko te Kaititiro Tumuaki me te Kaititiro o tetahi takiwa; Kaititiro ranei o tetahi wehewhenga o tetahi takiwa, i whakaturia i raro i "Te Ture Hipi, 1890:"
"Kararehe turoro" tona tikanga ko tetahi kararehe e ngaua ana e tetahi mate kua whakahuatia i roto i te Apiti Tuatahi o "Te Ture Mate Kararehe, 1881," e panuitia ana ranei e te Kawana i raro i taua Ture; he kararehe ranei e ngaua ana e te mate kaikiko:
"Takiwa" tona tikanga he takiwa i whakaritea, i raro i "Te Ture Hipi, 1890," a e mana ana mo taua wa ano:
"Kahui karareha" tona tikanga ko nga kararehe ahakoa pehea te maha e neke ake ana i te tekau te maha a e whiua ana i te whiunga kotahi:
"Kawanatanga takiwa" e rite ana no tona tikanga ki to "Te Ture Whakamarama, 1888," a e uru ana hoki ki taua Ture te hunga Haapa Poari me nga Kawanatanga takiwa katoa e whakahaere ana i nga mana Haapa Poari:
"Minita" e rite ana no tona tikanga ki taua kupu e mau ra i roto i "Te Ture Hipi, 1890:"
"Tangata whiwhi i te kararehe" e uru ana ki roto i nga tikanga o aua kupu te tangata tiaki te tangata ranei e whakahaere ana i te tiaki o aua kararehe.
- Kua whakaurua ki roto i tenei Ture "Te Ture Hipi, 1890," a me korero nana i tika kia rereke me whakarereke i roto e tenei Ture.
Ko nga Kaititiro Tumuaki katoa me nga Kaititiro e whakaturia ana i raro i tenei i taua Ture ranei, me Kaititiro Tumuaki me te Kaititiro i raro o tenei Ture, a ka riro i a ratou, a ka ahei hoki te whakahaere i nga mana i nga mahi katoa i raro i tenei Ture mo nga kararehe, pera ano me te mana e tau ana ki aia mo nga hipi i raro i te Ture i whakahuatia i te tuatahi.
- Ka ahei te Kawana i runga i te Ota o te Kaunihera te whakaatu i ia wa i ia wa i nga tikanga whakahaere i pai ai ia mo te whakaneke ake i te whakahaere pai o tenei Ture.
- Me tuku e nga tangata katoa e whiwhi ana i te kararehe me mea ranei kia tukuna ki te Kaititiro Tumuaki o te takiwa i waenganui o te tahi me te toru te kaumatahi o nga ra o Mei i nga tau katoa nga pukapuka mea tuhituhi pera ano me te whakaaturanga i roto i te Apiti Tuatahi hei whakaatu i te maha o nga kau toa me nga kau uha e neke ake ana nga marama i te ono marama, a i whiwhi ai taua tangata i te toru tekau o nga ra o Aperira i mua atu o Mei, me te whakaatu i roto i aua pukapuka nga hori o nga taringa me nga parani, nga maaka tuturu ranei i runga i aua kararehe. A ko nga tangata katoa e turi ana kahore ranei e tuku e meatia ranei kia tukuna aua pukapuka kua kiia ake nei, a e tuku pukapuka teka ana me te mohio ano he teka, ka ahei te whiu i taua tangata kia utua e ia nga moni kua ia e neke atu i te rua tekau pauna, mo ia hara.
Me tuku e te Kaititiro Tumuaki o nga takiwa katoa i te marama o Hune i nga tau katoa he korero mea tuhituhi hei whakaatu i te maha o nga kararehe i roto i tona takiwa hei nga korero ano ia i tuhituhia i roto i nga pukapuka i meatia hei whakarite mo tenei tekiona.
- Me utu e nga tangata katoa e whiwhi ana i te karerehe i te tahi o nga ra o Hepetema i mua atu ranei i taua ra ki te Kaitango Moni Whenua ki tetahi atu tangata ranei i whakamana e te Kawana hei tango i aua moni, nga moni e rua kapa mo ia kararehe i whiwhi ai taua tangata i te ra whakamutunga o Aperira i mua atu o Hepetema, a i whakaaturia hoki i roto i te pukapuka i tukuna mai e ia, pera ano me te whakariteritenga i roto i te tekiona i runga ake nei.
Ko nga moni katoa e tika ana kia utua i roto i ia tau. Mehemea kahore e utua aua moni i te tahi o nga ra o Hepetema i mua atu rane i taua ra, ka kiia he moni era e tika ana kia utua ki te Karauna e te tangata

nana aua kararehe, a ka ahei te hamene i taua tangata ki te Kooti ki tetahi atu whakawa ranei kia utua e ia aua moni.

- Ka hiahia tetahi tangata ki te whiu karerehe i runga i tetahi whenua rahui, me matua whai whakaatu i runga i te pukapuka tuhi tuhi ki te kai noho o taua whenua, rahui ranei, kaua e iti iho i te ruatekau mawha haora i mua o te ra e whiua ai aua kararehe, me ata hoatu taua panui ki taua kai noho tonu, me waiho ranei ki tona tino whare kei taua whenua, rahui ranei, me hoatu ranei ki tetahi tangata e hara i te tamariki e noho ana kei taua whare kainga ranei, a ki te kore e tupono ki tetahi tangata kei reira, me waiho taua whakaatu ki roto o taua whare mehemea e takoto puare ana, me whakapiri ki te kuaha ranei, a me tuhi i roto o taua whakaatu nga parani o aua karerehe me te ingoa o te tangata nona, a me tuhi i runga o taua whakaatu, tenei kupu, "He Panui Kararehe." A me whakahou, ara me tuarua taua whakaatu meherea kaore e whiua aua kararehe a te ra i whakaritea ai.

Ko ia tangata e takahi ana i tenei ritenga ka ahei kia whainatia kia kaua e nuku ake i te rima-tekau pauna, a kaua e iti iho i te rima pauna, a ka ahei kia utu i taua whaina ahakoa tera etahi atu moni e tika ana kia utua mo te takahanga i era atu ritenga: erangi e kore e pa enei ritenga ki nga kararehe mahi ki nga kau miraka ranei.

- Ko ia tangata, tona kai whakarite pononga ranei e whiu ana e tukua ana kia kai haere kia haereere ranei etahi karerehe mate auta waihakihaki ki runga ki tetahi whenua e hara i taua tangata taua wahi, mea reti ranei e ia whai paanga pewhea ranei kaore i roto i tona rohe ake, heoi ka ahei kia utu taua tangata mo ia ra e whiua ana e tukua ana ranei kia haereere aua karerehe, kaua e neke ake i te rima-tekau pauna, kia iti iho ranei i te rua pauna.
- Mehemea ka kitea etahi kararehe mate e haereere pokanoa ana i runga i tetahi wahi e hara i te tangata nona aua kararehe taua whenua, kei runga i tetahi huarahi ranei no te katoa, i roto i nga rohe o tetahi takiwa, i roto ranei i tetahi taiepa no te katoa, wahi okihana, wahi patunga kararehe ranei, ka whai mana te Kaititiro mehemea e whakaaro pena ana ia kia whakamatea aua kararehe etahi ranei: erangi me ata tuhituhi e taua Kaititiro te maha me te ahua o nga mea kua patua me nga moni hoki i pau i runga i taua mahi.
- Mehemea ka kitea he kararehe auta waihakihaki i runga i tetahi whenua no te tangata nona aua mea ka ahei te Kaititiro ki te tohu atu ki taua tangata kia whakamatea aua kararehe, etahi ranei e ai ta taua Kaititiro i whakaaro ai he tika.

Mehemea ka whakatete te tangata nona aua kararehe ki te whakaaro a taua Kaititiro, ka ahei taua tangata ki te karanga i etahi tangata whai matauranga e mohiotia ana e ia te tika, a me pare te ritenga kia patua kia pewheatia ranei aua kara rehe ki tetahi Kaiwhakawa Tuturu, ki nga Kaiwhakawa (J.P.) tokorua ranei, a ko reira rangona ai te korero a te Kaititiro e whakahau ana kia patua aua kararehe me era atu korero e pa aua ki taua take; a ki te tau te he ki te tangata nona aua mea, ka ahei nga Kaiwhakawa ki te whakahau kia whakamatea aua kararehe, ki te whakatau hoki kia utu taua tangata i nga moni kua pau i runga i te patunga o aua kararehe.

- Ko ia tangata whiwhi kau kaore e tahu ana ki te ahi e tanu ranei ki te whenua kia toru putu te hohonu ki raro te tinana o ia kau hoiho, kua o kau, kua o hoiho ranei i mate i roto i te hawhe maero o tetahi rori huanui ranei tata iho i te matenga, ka tika kia utu ia i utu kia kawa e hipa ake i te rima pauna kaua e hoki iho i te te tekau herengi mo ia tinana pera kaore e tahuna ana e tanumia ana ranei e ia.
- Ko ia tangata e ruke ana i te tinana o tetahi kau, hoiho kua o hoiho ranei ki roto ki tetahi awa, puna wai, tetahi atu wai ranei, ahakoa nona ake na tana kaimahi na tana kaiwhakahaere ranei i mahi pera ka tika kia whiua ra kia utu i te moni kia kaua e hipa ake i te rua tekau pauna kia kaua e hoki iho i te rima pauna.
- Ko ia tangata e noho ana i te whenua ko ia tangata ranei e whitake ana, me ia Kaititiro e ahei ana ki te hamene, a ki te kore e pera te tangata e noho ana i te whenua te tangata whitake ranei kei reira ma te Kaititiro e hamene kia utua nga utu me nga whiu e tika ana mo te takahanga i nga tikanga o tenei Ture, a ahakoa e tohe ana te tangata ki te hamene ka mana tonu te Kaititiro ki te hamene kia utua taua utu taua whiu ranei. A ko ia tono whakawa i raro i tenei Ture ka tika kia tonoa ki te aroaro o tetahi Kaiwhakawa (J.P.) me tana whakaputa i te hamene, engari ko te whakawa ma nga Kaiwhakawa (J.P.) tokorua maha atu ranei.
- Na i tua atu ano i era atu whiu e whakaritea ana e tenei Ture kia tau ki te tangata e takahi ana i ona ritenga, ka tika ano hoki kia utu ia ki te tangata nana nga kau kua pangia e te mate i runga i tana mahi he nga moni tika he utu mo nga mate i pa atu ki a ia e kitea ana te tika e nga Kaiwhakawa (J.P.) tokorua e ea atu ai ana mea i mate engari kaua taua moni aua moni ranei e hipa ake i te tahi rau pauna. Engari kaua nga tikanga o tenei Ture e kiia e mana ana hei whakahoki iho i te mana o tetahi tangata e mana nei ia i raro i tetahi atu ture hei tono utu i te mea kaore nei i whaimana tenei Ture.
- Ko nga whiu me nga utu katoa e whakaritea ana i raro i tenei Ture ka tika kia hamenetia ki te aroaro o tetahi Kaiwhakawa Tuturu nga Kaiwhakawa (J.P.) tokoma-ha ranei, a ko tetahi taha me utu ki te tangata

nana i whaki taua hara, haunga te Kaititiro nana i hamene, a ko tetahi taha o aua moni e utua ana i raro i te mana o tenei Ture me utu ki te Kaute Moni o te Katoa ka utu ki nga Moni Tinana o te Koroni.

- Ko tetahi taha o te Ture o te Runanga Nui me nga Ture Porowini e whakahuatia i te Kupu Apiti Tuarua o tenei Ture e whakakorea atu ana e tenei.